

Nr 13

Lagutskottets betänkande i anledning av propositionen 1974:29 med förslag till lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande jämte motion i ämnet.

I propositionen 1974:29 har Kungl. Maj:t (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att antaga i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad utskottet anför nedan på s. 13.

Motionen

I den i anledning av propositionen väckta motionen 1974:1617 av fru Jacobsson (m) hemställs att riksdagen beslutar att 68 § tredje stycket i det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i kommissionslagen (1914:45) skall ha följande såsom *motionärens förslag* betecknade lydelse:

*Kungl. Maj:ts förslag**Motionärens förslag*

68 §

Handelsagent är berättigad till provision å försäljningsavtal, som slutes av honom under uppdragstiden eller som eljest kan anses ha kommit till stånd under samma tid genom hans medverkan. Rätt till provision föreligger även, om försäljningsavtalet ingås efter uppdragets slut men köparens anbud dessförinnan kommit huvudmannen eller agenten tillhanda.

Ingås försäljningsavtal efter uppdragets slut i annat fall än som avses i första stycket andra punkten, är agenten likaledes berättigad till provision (efterprovision), om avtalet kan anses ha kommit till stånd genom hans medverkan under uppdragstiden.

Förebringas ej utredning om efterprovisionens storlek *och har uppdraget varat minst ett år*, skall efterprovision utgå med belopp som motsvarar tre månaders provision, beräknad efter genomsnittet av månadsprovisionerna under uppdragets sista år. *Vad nu sagts gäller dock ej, om uppsägning skett med minst sex måna-*

Förebringas ej utredning om efterprovisionens storlek skall efterprovision utgå med belopp som motsvarar tre månaders provision, beräknad efter genomsnittet av månadsprovisionerna under uppdragets sista år. *Har uppdraget varat minst fem år, skall efterprovision utgå med belopp som motsvarar sex månaders*

*Kungl. Maj:ts förslag**Motionärens förslag**ders uppsägningstid.**provision, beräknad på sätt ovan
angivits.*

Agenten kan icke före uppdragets slut med bindande verkan avstå från den rätt till ersättning som tillkommer honom enligt andra och tredje styckena.

Motionsskälen redovisas nedan under rubriken Utskottet.

Lagförslaget

Det i propositionen framlagda lagförslaget har följande lydelse.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande

dels att 1, 27, 29, 46, 50–52, 68–71, 73, 86 och 87 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 86 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

De i denna lag givna stadganden skola lända till efterrättelse, så vitt ej annat följer av avtal eller av handelsbruk eller annan sedvänja.

Att i visst fall avtal eller sedvänja icke gäller emot denna lag, stadgas i 45 §.

Att i vissa fall avtal eller sedvänja icke gäller emot denna lag stadgas här nedan särskilt.

27 §

Handelskommissionär är berättigad till provision å avtal, som han för kommittentens räkning ingår med tredje man, dock endast såframt avtalet varder å dennes sida fullgjort. Är gods sålt eller inköpt att avlämnas efter hand i särskilda poster, och skall betalning erläggas särskilt för varje post, må ej den omständigheten, att i fråga om någon post avtalet icke fullgöres, inverka å kommissionärens rätt till provision för de övriga.

Varder avtalet icke å tredje mans sida fullgjort, äge kommissionären ändock åtnjuta provision, där underlåtenheten beror av kommittenten eller av händelse, som denne, om han själv slutit avtalet med tredje man, icke skulle kunnat åberopa mot honom.

Handelskommissionär är berättigad till provision å avtal, som han under uppdragstiden för kommittentens räkning ingår med tredje man.

Har kommissionären varaktigt uppdrag och ingås avtal för kommittentens räkning efter uppdragets slut, skola bestämmelserna i 68 § första stycket andra punkten samt andra–fjärde styckena om handelsagents rätt till provision äga motsvarande tillämpning.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 §

Försäljningskommissionär äge icke rätt till någon provision, där köpeskillingen endast delvis erlägges och detta icke har sin grund i sådant förhållande, som i 27 § andra stycket avses. Överstiger den provision, som skolat utgå, om hela köpeskillingen betalats, vad som brister i full betalning, äge kommissionären dock rätt till skillnaden.

Vad här ovan i denna paragraf är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om inköpskommissionärs rätt till provision, då avtalet allenast delvis fullgöres å säljarens sida.

Fullgöres icke avtalet på tredje mans sida, har kommissionär rätt till provision endast om underlåtenheten beror av kommittenten eller av händelse som denne, om han själv slutit avtalet med tredje man, icke skulle kunnat åberopa mot tredje man för undgående av skadeståndsskyldighet.

Fullgöres avtalet blott till en del, är kommissionären, om icke första stycket föranleder annat, berättigad till provision som svarar mot den fullgjorda delen.

29 §

Avgifter för brev, telegram och telefonsamtal, premier för försäkring av godset och övriga utgifter, för vilka kommissionär haft fog, skola särskilt gottgöras honom, så vitt ej provision eller annan ersättning, som han äger uppbära, är avsedd att innefatta gottgörelse jämväl för dem. För forsling, förvaring eller annan dylik åtgärd med godset, äge kommissionären tillgodoföra sig gottgörelse, ändå att han icke fått vidkännas särskild utgift därför.

Står kommissionären del credere, skall detta gottgöras honom särskilt.

46 §

Vill kommittenten återkalla eller kommissionären avsäga sig uppdraget, stånde det honom fritt; dock vare i fall, som i 50 § avses, kommittenten och, när 51 § äger tillämpning, kommissionären pliktig att utgiva skadestånd efter ty där sägs.

Vill kommittenten återkalla eller kommissionären avsäga sig uppdraget, stånde det honom fritt. Part som bringar uppdraget att upphöra utan att iakttaga gällande uppsägningstid är dock skyldig att utgiva skadestånd i enlighet med 51 §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

50 §

I fall, då det är kommissionären tillförsäkrat att få handhava uppdraget under bestämd tid eller bringa visst ärende till slut eller åtnjuta viss uppsägningstid, äge kommissionären, om hans uppdrag i förtid återkallas, rätt till ersättning för den förlust han därigenom lider. Hade kommittenten i kommissionärens underlåtenhet att fullgöra uppdraget eller annan särskild omständighet giltig anledning till återkallelsen, vare han dock icke pliktig att gälda ersättning.

Där kommissionären avsäger sig uppdrag, som i denna paragraf omförmäles, och har giltig anledning därtill i kommittentens försummelse att uppfylla sina förpliktelser mot honom, eller där sådant uppdrag förfaller i följd av kommittentens konkurs, äge kommissionären ock rätt till ersättning för sin förlust.

51 §

Där kommissionären i fall, då han åtagit sig att under bestämd tid handhava uppdraget eller att bringa visst ärende till slut, eller då viss uppsägningstid är avtalad, i förtid avsäger sig uppdraget, skall han ersätta kommittenten den skada denne därigenom lider. Hade kommissionären i kommittentens underlåtenhet att uppfylla sina förpliktelser mot honom eller annan särskild omständighet giltig anledning till sin avsägelse, vare han dock icke pliktig att ersätta skadan.

Kommittenten är ock berätti-

För varaktigt kommissionsuppdrag som ej avser viss bestämd tid gäller en uppsägningstid av minst tre månader eller, om uppdraget vid uppsägningen har varit kortare tid än ett år, en månad, räknat från utgången av den kalendermånad då uppsägningen skedde. Avtal om kortare uppsägningstid är ej gällande mot kommissionären.

Om kommittenten eller kommissionären bringar uppdraget att upphöra utan att iakttaga gällande uppsägningstid, skall han ersätta motparten den förlust som denne lider därigenom. Detsamma gäller, om det kan anses avtalat att kommissionären skall sköta uppdraget under bestämd tid eller slutföra visst ärende och uppdraget bringas att upphöra i förtid.

Första stycket gäller ej, om part återkallar eller avsäger sig uppdraget på grund av att motparten har åsidosatt sina avtalsenliga förpliktelser mot honom. Kommittenten

Nuvarande lydelse

gad till ersättning, där han återkallar uppdrag, som i denna paragraf omförmäles, och har giltig anledning därtill i kommissionärens försumlighet att fullgöra detsamma, så ock där sådant uppdrag förfaller i följd av kommissionärens konkurs.

Föreslagen lydelse

undgår dock i sådant fall ersättnings skyldighet endast om kommissionären har gjort sig skyldig till väsentlig pliktförsummelse. Även i annat fall än när pliktförsummelse föreligger är part befriad från skadeståndsskyldighet enligt första stycket, om det icke rimligen kan påfordras att uppdraget skall bestå.

Part som bringar uppdraget att upphöra i förtid på grund av den andres pliktförsummelse och som enligt andra stycket är befriad från skadeståndsskyldighet har rätt till ersättning av motparten för den förlust han lider till följd av att uppdraget upphör i förtid. Part har även rätt till ersättning, om uppdraget förfaller i förtid till följd av motpartens konkurs.

Kommissionären kan ej före uppdragets upphörande med bindande verkan avstå från den rätt till ersättning som tillkommer honom enligt denna paragraf.

52 §

Avsäger sig kommissionären sitt uppdrag utan att äga giltig anledning därtill i omständighet, som kan tillskrivas kommittenten eller eljest är att hänföra till denne, går han därigenom förlustig sin rätt till gottgörelse för utgifter och kostnader, som i följd av uppdragets upphörande bliva för kommittenten onyttiga.

Vad nu är sagt gälle ock, där kommittenten återkallar uppdraget och har giltig anledning därtill i omständighet, som kan tillskrivas kommissionären eller eljest är att

Kommissionär med varaktigt uppdrag har rätt att i skälig omfattning erhålla ersättning för förlust som uppkommer för honom genom att han på grund av uppdragets upphörande icke får täckning för sådana investeringar i byggnader, lager, maskiner, transportmedel eller liknande som han har gjort för uppdraget efter överenskommelse eller i samförstånd med kommittenten.

Första stycket gäller ej, om kommittenten återkallar uppdraget på grund av att kommissionä-

Nuvarande lydelse

hänföra till denne, så ock där uppdraget förfaller i följd av kommissionärens konkurs.

Föreslagen lydelse

ren i väsentlig mån har åsidosatt sina skyldigheter mot honom eller om uppdraget förfaller på grund av kommissionärens konkurs. Avsäger sig kommissionären uppdraget i förtid, gäller första stycket endast om kommittenten har åsidosatt sina skyldigheter mot kommissionären eller det av annan anledning icke rimligen kan påfordras att uppdraget skall bestå.

I fall som avses i andra stycket första punkten förlorar kommissionären även i övrigt sin rätt till ersättning för utgifter som till följd av uppdragets upphörande bli onyttiga för kommittenten. Avsäger sig kommissionären uppdraget i förtid, har han rätt till ersättning endast om fall föreligger som avses i andra stycket andra punkten.

Kommissionären kan ej före uppdragets upphörande med bindande verkan avstå från sin rätt till ersättning enligt första stycket annat än i samband med att investeringen företages.

68 §

Handelsagent är berättigad till provision å försäljningsavtal, som slutas av honom eller eljest *komma* till stånd genom hans medverkan, dock endast såframt köparens betalningsskyldighet fullgöres. Är varan såld att avlämnas efter hand i särskilda poster, och skall betalning erläggas särskilt för varje post, må ej den omständigheten, att köpeskillingen för någon post icke erlägges, inverka å agentens rätt till provision för de övriga.

Handelsagent är berättigad till provision å försäljningsavtal, som slutas av honom *under uppdragstiden* eller som eljest *kan anses ha kommit* till stånd *under samma tid* genom hans medverkan. Rätt till provision föreligger även, om försäljningsavtalet ingås efter uppdragets slut men köparens anbud dessförinnan kommit huvudmannen eller agenten tillhanda.

Ingås försäljningsavtal efter uppdragets slut i annat fall än som avses i första stycket andra punk-

Nuvarande lydelse

Varder avtalet icke å köparens sida fullgjort, äge agenten ändock åtnjuta provision, där underlåtenheten beror av huvudmannen eller av händelse, som denne icke kan åberopa mot köparen. Har huvudmannen överenskommit med köparen om avtalets återgång, eller har han beviljat honom anstånd med köpeskillingen och utebliver i följd härav betalningen, inverkar detta icke å agentens rätt till provision, utan så är att denne samtyckt till åtgärden.

Föreslagen lydelse

ten, är agenten likaledes berättigad till provision (efterprovision), om avtalet kan anses ha kommit till stånd genom hans medverkan under uppdragstiden.

Förebringas ej utredning om efterprovisionens storlek och har uppdraget varat minst ett år, skall efterprovision utgå med belopp som motsvarar tre månaders provision, beräknad efter genomsnittet av månadsprovisionerna under uppdragets sista år. Vad nu sagts gäller dock ej, om uppsägning skett med minst sex månaders uppsägningstid.

Agenten kan icke före uppdragets slut med bindande verkan avstå från den rätt till ersättning som tillkommer honom enligt andra och tredje styckena.

69 §

Erlägges köpeskillingen endast delvis, äge agenten icke rätt till någon provision, med mindre 68 § andra stycket därtill föranleder. Överstiger den provision, som skolat utgå, om hela köpeskillingen betalats, vad som brister i full betalning, äge agenten dock rätt till skillnaden.

Fullgöres icke avtalet på köparens sida, har agenten rätt till provision endast om underlåtenheten beror av huvudmannen eller av händelse, som denne icke kan åberopa mot köparen för undgående av skadeståndsskyldighet. Har huvudmannen överenskommit med köparen om avtalets återgång eller har han beviljat honom anstånd med köpeskillingen och uteblir i följd härav betalningen, inverkar detta icke på agentens rätt till provision, såvida ej denne samtyckt till åtgärden.

Erlägges köpeskillingen blott till en del, är agenten, om icke första stycket föranleder annat, berättigad till provision som svarar mot vad som influtit.

Har agenten varaktigt uppdrag,

Nuvarande lydelse

Äger handelsagent uteslutande rätt att å viss ort eller eljest inom visst distrikt för huvudmannens räkning upptaga köpeanbud eller sluta försäljningsavtal, är han berättigad till provision jämväl å avtal, som utan hans medverkan *slutas* med köpare tillhörande distriktet.

Handelsagent, som varaktigt företräder sin huvudman, *äge i början* av varje kalenderhalvår från huvudmannen erhålla provisionsnota beträffande försäljningar, som kommit till stånd genom agentens medverkan eller under sådana omständigheter, att 70 § äger tillämpning.

I provisionsnoten skola upptagas alla försäljningsavtal, som under det sist förflutna *kalenderhalvåret* blivit eller bort bliva å säljarens sida fullgjorda, med an-

Föreslagen lydelse

skall provisionen utbetalas så snart avtalet fullgjorts eller bort fullgöras av huvudmannen. Underlåter köparen att betala och har agenten ej enligt första stycket rätt till provision oavsett betalning, är huvudmannen dock berättigad att återkräva provisionsbeloppet av agenten.

70 §

Äger handelsagent uteslutande rätt att å viss ort eller eljest inom visst distrikt för huvudmannens räkning upptaga köpeanbud eller sluta försäljningsavtal, är han berättigad till provision jämväl å avtal, som *under uppdragstiden* utan hans medverkan *slutes* med köpare tillhörande distriktet. *Kommer sådant avtal till stånd efter uppdragets slut, skall provision utgå, om köparens anbud dessförinnan kommit huvudmannen eller agenten tillhanda.*

71 §

Handelsagent, som varaktigt företräder sin huvudman, *har rätt att senast en månad efter utgången av varje kalenderkvartal* erhålla provisionsnota från huvudmannen beträffande försäljningar, som kommit till stånd genom agentens medverkan eller under sådana omständigheter, att 70 § äger tillämpning.

I provisionsnoten skola upptagas alla försäljningsavtal, som under det sist förflutna *kalenderkvartalet* blivit eller bort bliva å säljarens sida fullgjorda, med an-

Nuvarande lydelse

givande för varje avtal av det provisionsbelopp, som tillgodoföres agenten, eller, där provision icke tillgodoföres honom, av anledningen därtill. *Hava under samma tid slutits försäljningsavtal, vilka först senare böra fullgöras, skola sådana avtal, utan tillgodoförande av provision, i provisionsnotan antecknas. Är anledningen, varför provision å ett avtal icke blivit agenten tillgodoförd, av övergående beskaffenhet, skall avtalet ånyo upptagas eller antecknas i följande provisionsnota.*

Yppa sig, sedan provision blivit agenten tillgodoförd, sådana omständigheter, att provisionen finnes icke böra tillkomma honom, äge huvudmannen i en följande provisionsnota tillgodoföra sig beloppet.

Föreslagen lydelse

givande för varje avtal av det provisionsbelopp, som tillgodoföres agenten, eller, där provision icke tillgodoföres honom, av anledningen därtill.

73 §

Avgifter för brev, telegram och telefonsamtal samt övriga utgifter, för vilka handelsagent haft fog, skola särskilt gottgöras honom, så vitt ej provision eller annan ersättning, som han äger uppbära, är avsedd att innefatta gottgörelse jämväl för dem.

Handelsagent har rätt till särskild ersättning för utgifter som varit påkallade för uppdragets behöriga fullgörande. Sådan ersättning utgår dock ej, om utgifterna varit att hänföra till rörelsens normala drift.

Har agenten åtagit sig att mota betalning för sålda varor eller att stå del credere, skall detta gottgöras honom särskilt.

86 §¹

Är handelsresande anställd i sin huvudmans tjänst, *skola i fråga om hans skyldigheter och rättigheter mot huvudmannen det dem emellan ingångna avtalet och gällande handelsbruk lända till efterrättelse.*

Är handelsresande anställd i sin huvudmans tjänst, *har han rätt till en uppsägningstid av minst tre månader, räknat från utgången av den kalendermånad då uppsägningen skedde. Att handelsresanden i vissa fall har rätt till längre*

¹ Senaste lydelse 1971:200.

Nuvarande lydelse

I huvudmannens tjänst anställd handelsresande må icke, med mindre rätt därtill följer av avtalet eller giltig anledning föreligger, utan föregående uppsägning skiljas från sin anställning eller själv lämna densamma. Uppsäges avtalet från någondera sidan, skall det upphöra att gälla med utgången av tredje kalendermånaden efter den, då uppsägningen skedde. Vad nu sagts gäller dock ej i den mån annat följer av lagen (1971:199) om anställningsskydd för vissa arbetstagare.

Utan huvudmannens lov äge handelsresande, varom i denna paragraf förmäles, icke under sina resor upptaga köpeanbud eller sluta försäljningsavtal för annans räkning än huvudmannens.

Skall till handelsresande, som här avses, lön helt eller delvis utgå i form av provision, skola i fråga om villkoren för provisionens åtnjutande de i 68–70 §§ för handelsagent givna föreskrifter äga motsvarande tillämpning.

Föreslagen lydelse

uppsägningstid följer av lagen (1974:12) om anställningsskydd.

Underlåter huvudmannen att iakttaga uppsägningstid enligt första stycket, äga 38 § första, tredje och fjärde styckena samt 40 § lagen (1974:12) om anställningsskydd motsvarande tillämpning.

Avtal som innebär inskränkning av handelsresandes rättigheter enligt första eller andra stycket är ogiltigt i den delen. Avvikelse från första stycket får dock göras med stöd av kollektivavtal som på handelsresandens sida har slutits eller godkänts av organisation som är att anse som huvudorganisation enligt lagen (1936:506) om förenings- och förhandlingsrätt.

Mål om tillämpning av denna paragraf handlägges på sätt som anges i 42 § lagen (1974:12) om anställningsskydd. I sådant mål äger 41 § tredje stycket samma lag motsvarande tillämpning.

86 a §

Anställd handelsresande har rätt till särskild ersättning för utgifter för resor, uppehålle under resor, porto, telegram, telefon och liknande, i den mån utgifterna varit skäligen påkallade. Huvudmannen är skyldig att på begäran ge handelsresanden erforderligt förskott till täckande av sådana utgifter. Avtal, varigenom handelsresandens rätt enligt detta stycke begränsas, är utan verkan.

Utan huvudmannens lov äger anställd handelsresande icke under

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

*sina resor upptaga köpeanbud eller sluta försäljningsavtal för an-
nans räkning än huvudmannens.*

*Skall till anställd handelsresan-
de lön helt eller delvis utgå i form
av provision, skola 68, 70 och
71 §§ äga motsvarande tillämp-
ning. Provision utgår oberoende av
om avtalet fullgöres på köparens
sida och skall utbetalas så snart
avtalet fullgjorts eller bort fullgö-
ras av huvudmannen.*

87 §

Är handelsresande icke anställd
i sin huvudmans tjänst, skola, så
vitt ej annat följer av 1 §, i fråga
om hans skyldigheter och rättighe-
ter mot huvudmannen de i 66--
74 §§ för handelsagent givna före-
skrifter samt beträffande upphö-
rande av rättsförhållandet mellan
den resande och hans huvudman
vad i 46--52 §§ är om kommissio-
när stadgat äga motsvarande till-
lämpning.

Är handelsresande icke anställd
i sin huvudmans tjänst, skola, så
vitt ej annat följer av 1 §, 66--68
och 70--74 §§ äga motsvarande
tillämpning. Provision utgår obe-
roende av om avtalet fullgöres på
köparens sida och skall utbetalas
så snart avtalet fullgjorts eller bort
fullgöras av huvudmannen. Beträf-
fande upphörande av rättsförhål-
landet mellan handelsresanden
och hans huvudman äga 46--52 §§
motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1974. Har kommissionär,
handelsagent eller handelsresande ingått avtal med huvudmannen före
ikraftträdandet, gäller dock äldre bestämmelser i fråga om rättsförhållan-
de som avses med avtalet. I fråga om anställd handelsresande gäller dock
äldre bestämmelser om anställningens upphörande endast om uppsägning
eller avskedande har skett före ikraftträdandet.

Utan hinder av första stycket gäller de nya bestämmelserna om
kommissionärs, handelsagents eller handelsresandes rätt till provision på
avtal som ingås efter uppdrags- eller anställningstidens slut, om uppdraget
respektive anställningen har upphört efter ikraftträdandet.

Utskottet

Bakgrund

De i propositionen föreslagna ändringarna i 1914 års lag om kommission, handelsagentur och handelsresande syftar till att stärka kommissionärens och de andra mellanmännens rättsliga ställning gentemot huvudmannen. Motivet för en sådan förstärkning är att dessa grupper av uppdragstagare ofta befinner sig i ett underläge i förhållande till huvudmannen vid uppdragsavtalets ingående. Som en följd härav kan det vara svårt för uppdragstagarna att hävda sina intressen och i avtalet få sina rättmätiga anspråk i fråga om uppsägningstid, ersättning o. d. tillgodosedda.

En annan vägledande synpunkt vid utarbetandet av lagförslaget har varit att ge dessa mellanmän en mer jämbördig ställning med motsvarande uppdragstagare i de större europeiska industristaterna. I åtskillig utländsk lagstiftning finns nämligen regler som ger uppdragstagarna ett längre gående skydd än som följer av den svenska kommissionslagen.

Till grund för propositionen ligger kommissionslagstiftningssakkunnigas betänkande (SOU 1970:69) *Ändringar i kommissionslagen* och de remissyttranden som inhämtats över förslaget. De sakkunnigas förslag har tillkommit i samarbete med delegerade från Danmark, Finland och Norge, varvid i allt väsentligt gemensamma lösningar uppnåtts. I Norge har motsvarande ändringsförslag från den norska kommittén redan lett till lagstiftning.

Propositionens huvudsakliga innehåll

De i propositionen föreslagna ändringarna innebär att de mellanmän som omfattas av 1914 års kommissionslag får sin ställning gentemot huvudmannen förbättrad. I första hand får mellanmännen ett ökat rättsskydd vid avtalets upphörande. Förslaget innehåller sålunda bl. a. regler om viss minsta uppsägningstid och om rätt till ersättning för investeringskostnader. Rätten till provision utvidgas på så sätt att provision utgår även på avtal som ingås efter uppdragstidens slut, under förutsättning att avtalet kan anses ha kommit till stånd genom mellanmannens medverkan under uppdragstiden. Denna s. k. efterprovision skall enligt förslaget kunna beräknas efter en schematisk regel.

När det i övrigt gäller rätten till provision föreslås att provision i princip skall utgå i förhållande till vad tredje man fullgör av avtalet. Handelsresande skall dock ha rätt till full provision oberoende av om avtalet fullgörs av köparen. Vissa ändringar föreslås också i de regler som gäller provisions förfallotid, provisionsnotor och rätt till ersättning för utgifter.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1974.

Den i anledning av propositionen väckta motionen hänför sig till förslaget om rätt för uppdragstagarna till efterprovision. Utskottet uppehåller sig i det följande endast vid denna fråga. I övrigt föranleder lagförslaget inte någon erinran från utskottets sida.

Efterprovision för uppdragstagare

För sitt arbete åtnjuter mellanmannen vanligen endast ersättning i form av provision, som utgår med en viss procentsats på gjorda avslut. Dessutom är mellanmannen berättigad till särskild gottgörelse för sina direkta utlägg, såvida inte provisionen är beräknad till att omfatta även sådana utgifter.

De stadganden i kommissionslagen, som behandlar villkoren för att provision skall utgå, återfinns när det gäller kommissionärer i 27–28 §§ och när det gäller handelsagenter i 68–70 §§. Bestämmelserna om provision är i huvudsak likartade vid försäljningskommision och handelsagentur. På grund av hänvisningar i 86 och 87 §§ gäller de också för handelsresande, som helt eller delvis avlönas med provision.

För att en handelsagent enligt dessa bestämmelser skall ha rätt till provision på ett försäljningsavtal fordras att avtalet har slutits av honom eller eljest kommit till stånd genom hans medverkan. En ytterligare förutsättning för provisionsrätt är enligt huvudregeln att tredje man fullgör avtalet, dvs. erlägger betalning för varan. Agentens medverkan måste ligga i tiden före uppdragsavtalets upphörande. Däremot fordras inte att betalningen erläggs innan uppdraget upphör. Det är osäkert om agenten har rätt till provision i det fall att även avtalet kommer till stånd efter det att hans uppdrag har upphört. I och för sig utgör ordalydelsen av 68 § inte något hinder för att tillerkänna agenten ersättning för alla försäljningsavtal som har kommit till genom hans medverkan, under förutsättning att det arbete som han har lagt ned på att få avtalet till stånd hänför sig till tiden före uppdragets upphörande. Frågan har såvitt bekant inte ställts på sin spets i rättspraxis. Inte heller har inom berörda branscher något enhetligt handelsbruk kunnat konstateras enligt vilket rätt till efterprovision skulle föreligga.

I propositionen framhålls att det nuvarande provisionssystemet medför vissa risker för att uppdragstagaren inte alltid får det vederlag för sitt arbete som han rätteligen bör ha anspråk på. Detta gäller särskilt om huvudmannen säger upp avtalet på ett relativt tidigt stadium, innan varan ännu hunnit inarbetas på marknaden. En sådan uppsägning kan medföra att agenten inte får betalt för det arbete som han har lagt ned i enlighet med avtalet. Agenten har naturligtvis vissa möjligheter att skydda sig mot hithörande risker genom att i uppdragsavtalet betinga sig t. ex. högre provision, särskild engångsersättning för produktens marknadsföring under första året eller särskilt avgångsvederlag eller genom att utverka förbud för huvudmannen att säga upp agenturen innan viss minsta tid har förflutit eller omsättningen har stigit till visst belopp. Uppenbarligen befinner sig dock många agenter i en förhandlingsposition som gör det svårt för dem att i avtalen få införda klausuler som tillvaratar ifrågavarande intresse. Det konstateras därför i propositionen att det föreligger behov av en laglig reglering av hithörande problem.

Mot denna bakgrund läggs i propositionen fram förslag om en utbyggnad av de nuvarande reglerna om handelsagents rätt till provision i

68 § kommissionslagen. Till följd av hänvisningar i 27 § andra stycket, 86 a § tredje stycket och 87 § föreslås bestämmelserna härom bli tillämpliga även på kommissionärer med varaktigt uppdrag och på provisionsavlönade handelsresande. De föreslagna reglerna har följande innehåll.

För att provision skall utgå fordras liksom tidigare att agenten under uppdragstiden varit verksam för att försäljningsavtal kommit till stånd. Såsom ett förtydligande av huvudregeln i 68 § första stycket har emellertid tillagts att rätt till provision föreligger även i de fall då försäljningsavtalet ingås efter uppdragets slut men köparens anbud dessförinnan har kommit huvudmannen eller agenten till handa. För att betona att alltför stränga beviskrav inte bör ställas på handelsagenten här dessutom den nuvarande formuleringen att avtalet skall ha kommit till stånd genom hans medverkan ändrats till "kan anses ha kommit till stånd genom hans medverkan".

Förslaget innebär vidare att i 68 § andra stycket införs en bestämmelse om att handelsagenten skall ha rätt till efterprovision. I bestämmelsen slås fast att agenten har rätt till provision även på sådana avtal som sluts efter det att uppdraget har upphört och utan att köparens anbud dessförinnan kommit huvudmannen eller agenten till handa, allt under förutsättning att agentens insatser kan anses ha medverkat till avtalsslutet.

För att underlätta beräkningen av efterprovisionen i huvudparten av de fall, då försäljningsavtal ingåtts efter uppdragets slut, föreslås att i 68 § tredje stycket införs en schablonregel om efterprovisionens storlek. Denna schablonregel har det innehållet att, om utredning inte förebringas om efterprovisionens storlek och uppdraget varat minst ett år, sådan provision skall utgå med ett belopp som motsvarar tre månaders provision, beräknad efter genomsnittet av månadsprovisionerna under uppdragets sista år. Som en ytterligare förutsättning för att schablonregeln skall vara tillämplig föreskrivs, att uppsägning inte har skett med minst sex månaders uppsägningstid.

Bestämmelserna om efterprovision föreslås bli tvingande på det sättet att agenten inte före uppdragets slut skall kunna med bindande verkan avsäga sig sin rätt till efterprovision (68 § fjärde stycket).

I motionen anfördes kritiska synpunkter på schablonregelns avfattning. Såsom tidigare nämnts har i propositionen uttryckligen angivits, att schablonregeln skall vara tillämplig endast om uppdraget har varat minst ett år och har sagts upp med kortare varsel än sex månader. De båda begränsningar, som sålunda uppställs i fråga om schablonregelns tillämpningsområde, finner motionären obehövliga. Motionären anser att ersättning enligt schablonregeln i princip bör kunna utgå oberoende av uppdragets varaktighet och uppsägningstidens längd. Dessutom förordas i motionen att schablonregeln kompletteras med en särbestämmelse för de långvariga uppdragen. Om sålunda uppdraget varat minst fem år, bör enligt motionärens uppfattning efterprovision utgå med belopp som motsvarar sex månaders provision.

Såsom skäl för att man bör slopa den begränsning, som anknyter till uppsägningstidens längd, åberopar motionären att agenten vid äventyr av skadeståndsskyldighet är förpliktad att i oförändrad utsträckning fortsätta sitt arbete även under uppsägningstiden. Detta följer av reglerna om uppsägningstid, framhåller motionären. Även schablonregelns begränsning till uppdrag som varat längre än ett år finner motionären oberättigad, eftersom regeln är knuten till genomsnittsprovisionen. Om agenten lyckas driva upp en betydande försäljning, måste det väl antas att normala efterverkningar följer även om inarbetningen av produkten skett på kort tid, framhåller motionären. Man torde t. o. m. kunna hävda att efterverkningarna i dylika fall är förhållandevis större än normalt, eftersom försäljningskurvan är brantare. Skulle agenten inte ha hunnit få i gång någon försäljning, ger ju inte heller schablonregeln något utslag. I motionen påpekas slutligen att när det gäller långvariga uppdrag torde efterverkningarna av agentens arbete inte bli täckta av ett vederlag motsvarande tre månaders provision. En längre tids ersättning är i dessa fall skälig, framhåller motionären.

Utskottet vill till en början framhålla att schablonregeln tillkommit främst för att i normalfallen överbrygga de bevisvärigheter, som huvudregeln om efterprovision kan ge upphov till i den praktiska tillämpningen. Såsom framhålls i propositionen måste det uppenbarligen i många fall bli svårt att avgöra om avtal som ingås mellan huvudmannen och tredje man efter uppdragstidens utgång skall anses ha tillkommit med uppdragstagarens medverkan eller inte. Order som kort efter uppdragets slut kommer in från den kundkrets som agenten har arbetat upp bör visserligen, såsom föredragande statsrådet påpekar, i allmänhet kunna anses hänförliga till agentens arbete. På samma sätt bör efterprovision, om annat ej visas, utgå på beställningar vilka har samband med en reklamkampanj e. d. som har genomförts under medverkan från agenten. Ju längre tid som förflyter efter uppdragets upphörande, desto vanskeligare kommer det emellertid att bli att klargöra om det föreligger ett orsakssammanhang mellan agentens insats och försäljningen. Risk föreligger också för att det under en övergångsperiod kan uppstå tvist mellan en ny agent eller annan representant för huvudmannen och den förutvarande agenten om vem som är provisionsberättigad. En ytterligare källa till svårigheter är att parterna i allmänhet får antas vilja slutgiltigt reglera sina mellanhavanden redan vid tidpunkten för uppdragets upphörande. Efterprovisionen måste då beräknas på grundval av en förhandsbedömning av utvecklingen.

Mot bakgrund av nu angivna förhållanden delar utskottet föredragande statsrådets uppfattning att det måste vara värdefullt för parterna att vid tiden för avtalets upphörande, när de ekonomiska angelägenheterna skall göras upp, ha tillgång till en schematisk regel, som kan utgöra ett hjälpmedel vid uppskattningen av efterprovisionens storlek. Utskottet vill understryka att det är fråga om en hjälpregel i bevishänseende. I de fall då förutsättningar inte föreligger för schablonregelns tillämpning får således parterna på vanligt sätt föra bevisning om efterprovisionens

storlek. Detsamma gäller, om schablonregeln i och för sig är tillämplig men någon av parterna anser att den ger felaktigt resultat.

Även när det gäller schablonregelns konstruktion finner utskottet propositionens förslag väl utformat. Rimligtvis bör uppdraget ha varit under en ej alltför kort tid för att man skall kunna fastställa vad som är uppdragstagarens normala resultat och på det sättet räkna fram en schablonersättning som är så rättvis som möjligt. Om uppdragstagaren innehaft uppdraget kortare tid än ett år torde det enligt utskottets mening ej vara möjligt att såsom förordas i motionen grunda ersättningen på en presumtion om normala efterverkningar av agentens försäljningsverksamhet. De problem som man ställs inför om man söker åstadkomma en schematisk reglering även av kortvariga uppdragsavtal belyses av att även enligt den i motionen föreslagna lydelsen av stadgandet skall efterprovisionen beräknas "efter genomsnittet av månadsprovisionerna under uppdragets sista år". Uppenbart är emellertid att grunden för en schablonmässig beräkningsmetod av detta slag undanrycks om endast ett fåtal månadsprovisioner hunnit utbetalas och provisionsbeloppen sinsemellan växlar avsevärt på grund av stark stegring av försäljningsverksamheten mot slutet av uppdragstiden.

I fråga om förutsättningarna för schablonregelns tillämpning finner utskottet det vidare rimligt att kräva att uppsägningstiden inte är alltför lång. Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) har i sitt remissyttrande över kommissionlagssakkunnigas förslag framhållit, att då uppsägningstiden bestämts till sex månader eller längre, är förhållandena ofta sådana att agentens arbete under övergångstiden undan för undan minskas. Anledningen härtill torde ofta vara att agentens efterträdare då börjat sin verksamhet. Utskottet vill också fästa uppmärksamheten vid den omständigheten, att om agenten i uppdragsavtalet lyckats utverka mer än sex månaders uppsägningstid tyder detta på att han befinner sig i en förhållandevis stark förhandlingsposition gentemot huvudmannen och att han själv har god möjlighet att tillvarata sina intressen. Behovet av en särskild hjälpregel i bevishänseende för agenten i dessa fall synes således vara mindre framträdande än eljest. .

Utskottet vill slutligen framhålla att den föreslagna schablonregeln har likartad utformning som motsvarande förslag i övriga nordiska länder. Med hänsyn till den internordiska handelns intressen och med beaktande av att handelsagenternas verksamhet huvudsakligen är inriktad på importaffärer vill utskottet understryka vikten av att ensartade regler i ämnet kommer att gälla i de nordiska länderna.

Under hänvisning till det ovan anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 1974:1617.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med avslag på motionen 1974:1617 antar 68 § i det i propositionen 1974:29 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande,

2. att riksdagen antar det i propositionen framlagda lagförslaget i den mån det ej omfattas av hemställan under 1 ovan.

Stockholm den 18 april 1974

På lagutskottets vägnar

IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: herrar Svanström (c), Hammarberg (s), fru Åsbrink (s), herrar Sjöholm (fp), Winberg (m)*, fru Nilsson i Sunne (s)*, herrar Olsson i Sundsvall (c), Israelsson (vpk), fru Fredgardh (c), herr Gustafsson i Stockholm (s)*, fru Lindquist (m), fru Hjalmarsson (s), fru Johansson i Hovmantorp (s) och fru Karlsson (c).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

vid punkten 1 i utskottets hemställan

av herr Winberg (m) och fru Lindquist (m) som anser

dels att den del av utskottets betänkande på s. 17 som börjar med "Även när" och slutar med "motionen 1974:1617" bort ha följande lydelse:

Vid remissbehandlingen har utformningen av den föreslagna schablonregeln kritiserats av åtskilliga remissinstanser, bl. a. av Handelsagenternas förbund. En av de invändningar som därvid framförts gäller risken för att domstolarna för avvikelser från schablonregeln kommer att ställa strängare krav på agentens bevisföring än som följer av huvudregeln om efterprovision i 68 § andra stycket. Utskottet delar motionärens uppfattning att det sålunda kan befaras att schablonregeln i praktiken kommer att uppfattas som en standardregel och därigenom undantränga den nämnda huvudregeln. En sådan utveckling skulle enligt utskottets mening vara obillig mot agenterna. Såsom framhålls i remissyttrandet från Handelsagenternas förbund betalas redan nu i flera fall efterprovision vid agenturuppdragets upphörande, varvid ersättningen genomsnittligt ligger betydligt högre än tre månaders provision.

För att undvika en sådan icke önskvärd konsekvens av schablonregeln finner utskottet att regeln bör ges en mindre fix utformning än enligt propositionens förslag. Schablonregeln bör i stället avfattas så, att den lämnar utrymme för en på schematiska grunder beräknad ersättning vid alla agenturförhållanden, dvs. oberoende av såväl uppdragstidens som uppsägningstidens längd. Härigenom skulle markeras att schablonregeln inte är avsedd att vara en standardregel.

Såsom framgår av motionen talar också andra skäl för att de i propositionen föreslagna begränsningarna i schablonregelns tillämplighet bör bortfalla. I motionen pekas sålunda på att den begränsning, som

anknyter till uppsägningstidens längd, bör slopas, eftersom agenten enligt vanliga regler om uppsägningstid är förpliktad att i oförändrad utsträckning fortsätta sitt arbete även under uppsägningstiden. Vid de långvariga uppdragen torde man vidare kunna förutsätta att agenten genom sitt arbete för huvudmannens produkter i avgörande grad medverkat till att order upptas relativt lång tid efter det avtalet har upphört. Schablonregeln bör med hänsyn härtill kompletteras med en särbestämmelse för de långvariga uppdragen. Utskottet ansluter sig därför till motionsförslaget om att efterprovisionen beräknad efter schablonmetoden bör motsvara sex månaders provision, om uppdraget varat minst fem år. Vad slutligen gäller schablonregelns begränsning till uppdrag som varat längre tid än ett år vill utskottet peka på att det är inte minst vid kortvariga uppdragsavtal som agenten har behov av en hjälpregel i bevishänseende. I dessa fall har han ofta lagt ner en stor arbetsinsats och betydande kostnader på agenturen men ännu inte gjort några eller endast ett fåtal försäljningar. I en sådan situation torde det vara särskilt svårt för parterna att enas om en förhandsbedömning av utvecklingen vilken kan läggas till grund för regleringen av deras mellanhavanden. Risken är därvid stor för att agentens ekonomiska underlägsenhet i förhållande till huvudmannen föranleder att han inte med kraft driver sina krav vid en eventuell meningsskiljaktighet parterna emellan.

Under hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet bifall till motionen 1974:1617.

dels att utskottets hemställan under I bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen — med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad antas — med bifall till motionen 1974:1617 för sin del antar 68 § förslaget till lag om ändring i lagen (1974:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande med nedan angivna som *reservanternas förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Reservanternas förslag

68 §

Handelsagent är berättigad till provision å försäljningsavtal, som slutes av honom under uppdragstiden eller som eljest kan anses ha kommit till stånd under samma tid genom hans medverkan. Rätt till provision föreligger även, om försäljningsavtalet ingås efter uppdragets slut men köparens anbud dessförinnan kommit huvudmannen eller agenten tillhanda.

Ingås försäljningsavtal efter uppdragets slut i annat fall än som avses i första stycket andra punkten, är agenten likaledes berättigad till provision (efterprovision), om avtalet kan anses ha kommit till stånd genom hans medverkan under uppdragstiden.

Förebringas ej utredning om Förebringas ej utredning om
efterprovisionens storlek *och har* efterprovisionens storlek skall

Kungl. Maj:ts förslag

uppdraget varat minst ett år, skall efterprovision utgå med belopp som motsvarar tre månaders provision, beräknad efter genomsnittet av månadsprovisionerna under uppdragets sista år. Vad nu sagts gäller dock ej, om uppsägning skett med minst sex månaders uppsägningstid.

Agenten kan icke före uppdragets slut med bindande verkan avstå från den rätt till ersättning som tillkommer honom enligt andra och tredje styckena.

Reservanternas förslag

efterprovision utgå med belopp som motsvarar tre månaders provision, beräknad efter genomsnittet av månadsprovisionerna under uppdragets sista år. Har uppdraget varat minst fem år, skall efterprovision utgå med belopp som motsvarar sex månaders provision, beräknad på sätt ovan angivits.